

Streszczenie pracy doktorskiej

„Model regionalnej biblioteki cyfrowej na przykładzie Śląskiej Biblioteki Cyfrowej”

mgr Remigiusz Lis

W rozprawie został przedstawiony model-wzór regionalnej biblioteki cyfrowej (RBC) zbudowany z wykorzystaniem diagnostyczno-funkcjonalnego podejścia w modelowaniu organizacji. Model uwzględnia komunikacyjny charakter RBC i jest skonstruowany zgodnie z zaleceniami międzynarodowych standardów dla systemów długoterminowego zachowania i udostępniania informacji – OAIS i PAIS.

Charakterystyka RBC objęła definicje, typologie i modele bibliotek cyfrowych (BC) i została zilustrowana omówieniem przedsięwzięć digitalizacji dziedzictwa kulturowego w Polsce i na świecie. Obejmuje ono przykłady projektów i BC, początki krajowego, regionalnego bibliotekarstwa cyfrowego, 9 europejskich i amerykańskich realizacji BC o charakterze regionalnym oraz porównawczą analizę 10 polskich RBC.

W celu rozpoznania uwarunkowań funkcjonowania RBC przeanalizowano właściwości mediów cyfrowych, postulaty ekonomii użytkowania informacji, dynamikę postępu technicznego w informatyce oraz nowe zvirtualizowane formy organizacji. Kwestie te zostały uzupełnione o zagadnienia biblioteczne: regionalne bibliotekarstwo, prawo autorskie, automatyzację bibliotecznych procesów i architekturę informacji w BC.

Diagnostyczny etap modelowania objął *case study* Śląskiej Biblioteki Cyfrowej, obecnie największej RBC w Polsce. Na etapie funkcjonalnym dokonano analizy funkcji RBC: akwizycji/kondensacji zasobów, nadania kontekstu, długoterminowego zachowania i filtrowania dostępu do zasobu.

W przedstawionym modelu struktura RBC to zbiór geograficznie rozproszonych, kooperujących podmiotów (Aktorów), realizujących zadania (Role) w procesach digitalizacji – od uzyskania dostępu do dokumentów oryginalnych, po zaprezentowanie ich na Platformie dostępu RBC. Jeden Aktor może grać wiele Ról. Wyróżniono także Aktorów Zewnętrznych

(np. firmy i instytucje zewnętrzne), formalnie niezwiązanych z RBC, którzy mogą współtworzyć jej zasób, o ile dostarczają uzgodnione pakiety danych.

Funkcjonowanie RBC ma charakter procesowy – Aktorzy RBC realizują sekwencje czynności właściwe swojej roli: Dysponenta, Dostawcy, Producenta, Archiwum i Platformy dostępu /Filtra zasobu. Procesy RBC odpowiadają odpowiednio zinterpretowanym, tradycyjnym procesom bibliotecznym: gromadzeniu, opracowaniu, zachowaniu (archiwizacji) i udostępnianiu dokumentów. Są one realizowane w ściśle wytyczonej informacyjnej architekturze RBC, która definiuje informacyjne pakiety, powstające w wyniku procesów.

Opracowany model RBC wiąże strukturę organizacyjną (Aktorów i ich Role), sekwencję procesów oraz informacyjną architekturę całości organizacji. Struktura modelu jest opisowo uzupełniona o organizacyjne komórki wspierające akwizycję piśmiennictwa w regionie, regulację spraw prawnoautorskich, kompetencyjne wsparcie Aktorów RBC oraz informowanie o zasobach, przygotowanie projektów i promocję.

Model ten otwiera futurystyczną perspektywę, w której RBC jest organizacją istniejącą w sieci i dostępną przez sieć. Przyszła RBC, dzięki ściśle zdefiniowanej architekturze informacyjnej, oddzieleniu Aktorów od ich Ról, uznaniu za jej współtwórców Aktorów Zewnętrznych, może być swobodnie migrowana w zakresie Archiwum i Platformy dostępu do innych miejsc i podmiotów w sieci, oferujących np. korzystniejsze warunki infrastrukturalne lub kosztowe. Nie jest także istotne fizyczne położenie Producentów RBC, którymi już obecnie bywają firmy z innego miejsca kraju.

Założenia OAIS i wyznaczana przez ten standard architektura RBC uniezależnia jej „rdzeń” od fizycznej lokalizacji. RBC można traktować jako złożony obiekt cyfrowy i przesyłać go sieciami do innych fizycznych lokalizacji. Postęp w zakresie sprzętu i oprogramowania sprawia, że zasoby te przestają być krytyczne dla organizowania i fizycznej lokalizacji elementów RBC, przy zachowaniu kontroli nad ciągiem jej procesów i strukturami danych.

Słowa kluczowe: digitalizacja, regionalne biblioteki cyfrowe, model regionalnej biblioteki cyfrowej, modelowanie organizacji, podejście diagnostyczno-funkcjonalne, Śląska Biblioteka Cyfrowa, studium przypadku, komunikacyjność biblioteki cyfrowej, ekonomia uwagi, OAIS, PAIS, PAIMAS.

Summary

The dissertation presents a model-template of a regional digital library (RDL) built with the use of a diagnostic and functional approach to modelling an organisation. The model takes into account the communicative nature of the RDL and is constructed following recommendations of the international standards for long-term information preservation and sharing systems – OAIS and PAIS.

The characteristics of RDL includes definitions, typologies and models of digital libraries (DL) and is illustrated with the discussion of projects involving digitisation of cultural heritage in Poland and worldwide. It includes examples of projects and DL, the beginnings of national, regional digital librarianship, 9 European and American projects of DLs of a regional nature, and a comparative analysis of 10 Polish RDLs.

To identify the conditions of functioning of the RDL, the properties of digital media, the postulates of the economy of using information, the dynamics of technical progress in IT and new virtualised forms of organisation have been analysed. These issues were supplemented with issues related to librarianship: regional librarianship, copyright, automation of library processes and information architecture in DL.

The diagnostic stage of modelling covered the case study of the Silesian Digital Library, currently the largest RDL in Poland. At the functional stage, the RDL functions have analysed: resource acquisition/condensation, giving context, long-term preservation and filtering access to the resource.

In the presented model, the RDL structure is a set of geographically dispersed, cooperating entities (Actors), performing tasks (Roles) in digitisation processes – from gaining access to original documents, to presenting them on the RDL Access Platform. One Actor can play many Roles. External Actors (e.g. external companies and institutions), not formally related to RDL, were also distinguished. These can contribute to its resource, as long as they provide agreed data packages.

The functioning of RDL is process-based – RDL Actors carry out sequences of actions which are appropriate to their roles: Owner, Supplier, Producer, Archive and Access Platform / Resource Filter. RDL processes correspond to properly interpreted, traditional library processes: acquisition,

cataloguing, preservation (archiving) and making available of documents. They are implemented in a strictly defined RDL information architecture, which defines information packages resulting from the processes.

The developed RDL model combines the organisational structure (Actors and their Roles), the sequence of processes and the information architecture of the entire organisation. The structure of the model is descriptively supplemented with organisational units supporting the acquisition of documents in the region, regulation of copyright issues, support of competence development of RDL Actors and information about resources, preparation of projects and promotion.

This model opens up a futuristic perspective in which RDL is an organisation that exists online and is accessible online. The future RDL, thanks to a strictly defined information architecture, separation of Actors from their Roles, recognition of External Actors as its co-creators, can be freely migrated in the Archive and Platform for access to other places and entities in the network, offering e.g. more favourable infrastructure or cost conditions. The physical 'location' of RDL Producers, which are already companies from other parts of the country, is also not important.

The assumptions of OAIS and the RDL architecture determined by this standard make its 'core' independent of its physical location. RDL can be thought of as a complex digital object and sent over networks to other physical locations. Advances in hardware and software mean that these resources are no longer critical for organising and physically locating components of the RDL, while maintaining control over its process chain and data structures.

Keywords: digitisation, regional digital libraries, regional digital library model, organisation modelling, diagnostic and functional approach, Silesian Digital Library, case study, communication ability of the digital library, attention economy, OAIS, PAIS, PAIMAS.